

se bo poučevala na primer latinščina le eno uro na teden.

Književnost in umetnost.

„Domače ognjišče.“ — Letošnja druga številka tega prekrstnega lista ima to-le vsebino: 1. Pavel Flere: Poglavlje o šesti božji zapovedi — 2. Domači zdravnik. Dr. Demeter vitez Bleiweis-Trsteniški. O boju proti jetiki, osobito z ozirom na našo mladino in na razmere v šolah. — 3. Slike iz vzgoje. J. D. Slepa ljubezen. — 4. Listek. Če bi znali otroci čarati. — 5. Dopisi. — 6. Drobtine. — Priporočamo najtopleje!

Knjige „Slovenske Matice“ so izšle. Člani dobe letos osem knjig, in sicer: 1. Zbornik, uredil L. Pintar; 2. Slovenske narodne pesmi (11. snop), uredil dr. K. Strekelj; 3. Kamniške ali Savinjske alpe (z geološkimi narčji in prezeji, z geološkim zemljevidom in s krajinskimi podobami), spisal Ferdinand Seidl; 4. Prevodi iz svetovne književnosti: Gorski venec Petra II. Petroviča Njeguša, prev. R. Perušek. 5. Knezova knjižnica: Na Poljani, spisal Ksaver Meško; 6. Zabavna knjižnica (obsega devet povesti I. Regalije, Ks. Meška, M. Puglja, V. Levstika in O. Golarja); 7. Hrvatska knjižnica, uredil dr. Fr. Ilešič in 8. Letopis „Slovenske Matice“.

Povabilo slovenskega gledališča na Dunaj. O priliki šestdesetletnice cesarjevega vladanja prirede na Dunaju gledališke predstave v jezikih vseh avstrijskih narodnosti. Vodstvu slovenskega gledališča v Ljubljani je došlo povabilo, da priredi spomladinski nekaj opernih in dramskih predstav v c. kr. privatnem gledališču ob Dunajščici. (Theater an der Wien.)

Slovensko umetniško razstavo so priredili slovenski umetniki v Varšavi. Otvorjena je bila 28. februarja. Mislijo se prirediti razstavi v Levovu in Krakovu.

Kulturno delo.

„Akademija.“ V soboto je predaval v „Mestnem domu“ zagrebški profesor in saborski poslanec g. dr. Gjuro Šurmin. Govoril je o „Slovenih in Hrvatih v prvi polovici XIX. stoletja“. Pred sto leti na primer, tako je izjavil g. predavatelj, so združili Francozi v svoji Iliriji velik kos sedanje Slovenije in Hrvaške. Za srce tej Iliriji je doletel Napoleon Ljubljano in od tu bi bilo pričakovati, da bi se pozneje ilirska ideja, ideja svobodnega in edinega jugoslovanstva morala širiti; toda dotim so se Hrvati skoro kakor en moč oprijeli ilirstva, so ostali Slovenci v veliki dobi majhni in hladni. Dunaj je zavohal nevarnost hrvaško-slovenske vzajemnosti in se je poslužil denunciacije, češ, vi Slovenci imate geslo: „Vse za vero, dom, cesarja“. Hrvati pa mislijo uvesti novo vero, poslušajo protestanta Kollarja ter se upirajo vladarju. Slovenci so se seveda ujeli na te nastave. Odmeva ni našla ilirska ideja niti pri Prešernu in tudi ne pri Slomšku, ki je bil sploh mnenja, da je Slovence dosti, ako imajo svoj katekizem in življenje svetnikov. Najmogočnejše je vzplapolal ilirizem v letih 1833. do 1840., po tem letu pa mu je prišel odtegovati pomoč del hrvaškega duhovništva, ker je bil ilirizem nauk s v o b o d e, kar bi utegnili škodovati duhovniškemu ugledu in mu skrečiti materialni dobiček. Sumničiti so začeli tisti čas celo rodoljubnega Stanka Vraza. Slovence je prinesel ilirizem nov pravepis — gajico, in videti je bilo, kakor da je to skoraj vse, kar nam je dala ta doba, ali vendar je prav ta čas tudi na Slovenskem vzevelo bujnejše narodno in literarno delovanje, tako da je upati, da se ti dve veji mogočnega slovanskega stebra, tako bližnji si po jeziku in krvi, združita še tesneje v prid nam in Hrvatom. Složno sta delovala oba naroda v Trubarjevih časih, za kmetskega vstanka in združila nas je tudi ilirija. Učimo se iz prošlosti in popravimo storjene grehe.

Politiški pregled.

* Deželnozborske volitve na Gorškem so končale s porazom S. L. S. Ta si je priborila 2 poslance, naprednjaki pa jih imajo sedaj osem.

* Saniranje deželnih financ. Pri anketi o sanaciji deželnih financ dne 7. t. m. je poudarjal finančni minister Korytowski, da bo treba najbrž zvišati doklado na žganje, od katere pa bo moralo nekaj pasti tudi na drž. blagajnico. Tudi zanj je ne bo od osebne dohodarine pobiralo deželni, oziroma občinskih doklad. Sanirati bi se dale deželne finance na tri načine: 1. Deželam bi se moralo izročiti nekaj državnih denarnih sredstev; 2. država bi morala prevzeti upravne stroške dežel; 3. ali pa bi morala vsaj del stroškov pokriti država. Eppinger in Herold sta nasvetovala, naj država prevzame učiteljske plače, lokalne železnice in zdravstvo. Uvede naj se deželni proizvodni davek na zemeljske produkte itd. — Vladni svetnik dr. Brockhausen z Dunaja se je izjavil, da bi bilo edino pravično, ako prevzame država ljudsko šolstvo.

* V ministrstvu notranjih zadev se je 2. t. m. konstituiralo načelstvo državnega pokojninskega zavoda nameščenec v zasebnih in nekaterih javnih službah. Predsednik in bivši minister grof Auersperg, podpredsednik sta Henrik Vetter in Anton Blechschmid. Raznesla se je bila vest, da namerava vlada ustanoviti za vse planinske dežele en deželni urad pokojninskega zavoda, toda o tem se še ne ve nič zanesljivega. Pred vsem se morajo o tem izjaviti vsi deželni odbori, potem bo šele mogoče kaj ukreniti. Mogoče je, da se bo vlada držala načela, ki ji je bilo merodajno pri oživitvorenju delavskega zavarovanja proti nezgodam. Ta zavarovalnica ima v planinskih deželah tri deželne urade — mogoče je, da bo tudi pokojninski zavod prikojil po tem vzorcu svoje deželne organizacije.

* Dveletna vojaška služba. Vojaški dopisnik „Magyarosza“ poroča: Vojaška uprava predloži, kakor hitro bodo politične razmere to dopustile, novi brambeni zakon, osnovan na podlagi dveletne vojaške službe. Preden pa se uvede dveletna prezenčna služba, se bo preosnovalo topništvo in pogorska artilerija, se pomnoži trdnjavo topništvo in ustanove prometni polki. Zato se bo zahtevalo povišanje novinskega kontingenta. Za armado se zahteva 22.000, za avstrijsko brambovstvo 4500, za hovev 3000 rekrutov več. Ko bo uvedena dveletna služba, se bodo osnovala obenem posebne delavske stotnije, da ne bo treba k delom komandirati vojakov iz drugih stotnij, tako da bodo skoro vsi dejansko služili pri kompaniji. Ker se skrajša službena doba, bo treba več podčastnikov, za katere bo seveda treba tudi poskrbeti, ko stopijo po gotovi službeni dobi v civilno službo. Treba bo nakupiti, oz. vzeti v najem več strelšč, treba bo več municije, več in daljših vojaških vaj — skratka, uvedba dveletne službe bo zahtevala mnogo denarja.

* Konferenca zaradi gospodarske povzdige Istre. V soboto se je pričela in končala v finančnem ministrstvu na Dunaju konferenca za gospodarsko povzdigo Istre. Deželni glavar istrski, dr. Rizzi, je razvijal načrt, kako bi se imelo povzdigniti šolstvo, dobiti pitne vode, graditi ceste, urediti reke — med njimi Rižano — povzdigniti poljedelstvo, morsko ribarstvo, podpirati paroplovne družbe, ustanoviti humanitarne zavode itd. Priporočal je gradnjo železnice Poreč-Pazin in Lupoglavan-Matulje. — Dr. Laginja je zahteval trgovsko in pomorsko šolo v Medulinu, razdelitev drž. gozda pri Motovunu med kmete, manjših vodovodnih naprav in celo vrsto drobnih del, o katerih je izročil predsedniku spomenico. Profesor Spinčič je zahteval toliko državne podpore za šolstvo, da bi se lahko odpravilo šolske takse, nadalje pouk nekaterih predmetov na obrtni šoli v Trstu in hrvaškem in slovenskem jeziku, nižjo obrtno šolo v Buzetu, gospodinjstvo šolo v Dobrinju, kmetijsko v Pazinu, pomorsko v Voloskem s tečajema v Medulinu in Baski novi, pomnožitev poljedelskih potovalnih učiteljev, železniško zvezo Hrpelje-Sapjane, vodovodno akcijo v velikem stilu, podporo parobrodni družbi, ki jo ustanovljajo v Puntali, telefonsko zvezo Opatija-Trst, in trgovsko pristanišče v Preluki, ki bi konkurirala Reki.

* Hrvaške volitve so končale s brezprimernim porazom bana Raucha. Že davno se je prerokovalo, da ne doseže vlada takega uspeha, da bi mogla kaj opraviti v saboru; toda da bo na celi črti tako grozovito poražena, niso pričakovali niti največji optimisti. — Od banove takozvane „ustavne“ stranke ni izvoljen ne en kandidat; samo en srbski „radikalec“ je prodril, sicer nima vlada prav nobenege čelaga pristaja v zbornici. Največji uspeh je dosegla hrvaško-srbska koalicijska, ki ima v saboru absolutno večino. V koaliciji združene stranke imajo že 56 poslancev, in sicer: Hrvaška stranka prava 23, srbska samostalna 19, neodvisni klub 10, naprednjaki (Pokretaši) 4. Frankovec imajo v novem saboru 22 mandatov, neodvisna Starčevićanca sta dva, člana kmetske stranke dva, socialni demokrat eden, Vsenemec eden, divjak eden, srbski radikalec eden. Še ena ožja volitev se ima izvršiti, v enem okraju je bila pa volitev ustavljena. Rauchu torej ves pritisk ni nič pomagal. V tem oziru so se na Hrvaškem razmere res temeljito izpremenile. Baron Rauch je uradnikom prepovedal, glasovati za kandidate koalicijske; dal je zapreti nekoliko kandidatov, v okraje, ki so se mu zdeli nezanesljivi, je poslal vojske. Vse zama! Če bi imel Rauch količjak ustavnega čuta, bi bil takoj po volitvah demisioniral s celo svojo vlado. A mož še upa, da se bo držal s pomočjo madjarske vlade. Ali to je bilo Khueni le zato mogoče, ker je korumpiral volilce; Rauch pa tega več ne more in zato pojde, kakor je prišel — če ne rad, pa nerad. — Hrvaško-srbska koalicijska je imela v Zagrebu posvetovalno, na katerem je bilo sklenjeno dati hrvaški delegaciji v ogrskem parlamentu popolno prostost v vprašanju o reviziji parlamentarnega poslovnika, dokler ne bo sklican hrvaški sabor. Šele sabor zavzame v tem in v drugih vprašanjih določeno stališče. — Nekateri listi poročajo, da je bil baron Rauch v Budimpešti na posvetovanju z dr. Wekerlem in da je bilo sklenjeno zasedanje novo izvoljenega sabora odgoditi. Mogoče bi pač bilo, da si Wekerle še ni na čistem glede naslednika baronu Rauchu — in da bo edino le iz tega vzroka odlašal s sklicanjem novega sabora. Pa tudi to sredstvo mu ne bo dolgo pomagalo.

* Volilna reforma na Ogrskem. V javnost so prodirle nekatere podrobnosti o volilni reformi, ki sicer niso uradno potrjene, vendar so iz zanesljivega vira. Po načrtu ministra Andrassyja bo imel volilno pravico vsak ogrski državljan, ki zna v kateremkoli deželnem jeziku čitati in pisati. Ako plačuje poleg tega še mali davek, bo imel dva glasa, ako ima višjo izobrazbo 3 glase. Glasovanje bo javno. Identiteta med volilnim redom za municije in zbornice se odpravi ter ostane za municije dosedanj volilni red v veljavi. Na tozadevno vprašanje je minister Andrassy izjavil, da omenjene podrobnosti odgovarjajo jedru volilne reforme, Andrassy hoče torej uvesti na Ogrskem pluralni volilni sistem in javno glasovanje, ki baje bolje odgovarja našej na Ogrskem. Vrhutega bo tudi število poslancev povečano in dobijo mesta več mandatov. To pa bo v resnici vse prej nego demokratiziranje volilne pravice. To bo volilen red — privilegijev. Siromak bo imel en glas, imovnik pa — dva ali več! Ogrska vlada bi hotela združiti dva principa, ki eden drugega izključujeta. Splošna volilna pravica ima prinesiti enakost volilne pravice, pluralni sistem pa staturira različenost volilne pravice: enemu je daje več, drugim manj.

* Tridesetletnica osvobođenja izpod turške jarma so obhajali Bolgari 3. marca. Vsa društva, korporacije, častniki, duhovniki in uradniki ter učenci vseh šol v Sofiji so se podali k spomeniku carja osvoboditelja. Tam so se vršili govori. Tudi pri spomeniku Levskega, znanega bojevalca za osvobođenje Bolgarije se je vršila slavnost.

* Še 32 upokojenih ministrov ima Avstrija, odkar je umrl stari Plener. To število se morda v kratkem zopet zviša. Aktivni ministri ima, če je ministrski predsednik, na leto 24.000 kron plače in 24.000 kron aktivitetne doklade; navaden minister pa ima 20.000 K plače. V pokojni pa ima minister brez ozira na to, če je bil tudi le 24 ur v službi, 8000 kron, kar pa cesar lahko zviša na 20.000 kron. Izmed naših 32 ministrskih penzionistov jih je več takih, ki imajo zvišano pokojnino.

Jubilejski dar.

Učiteljstvo — sebi: učiteljstvo meščanske šole v Krškem za marec 5 K; Angela Trošt in Julij Slapšak iz Vodice, za marec vsak 2 K; Fr. Schneider iz Ozejanjecev 6 K; skupaj 15 K; zadnji izkazanih 763-17 K; doslej darovanih 778-17 K. Bog plati!

Berite listnice upravnštva!

Vestnik.

Učiteljski dobrotniki. Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta so darovali: Ljubljansko učiteljsko društvo namesto venca na grob uzorni kolegini Olgi Kobau-Gasperinci 20 K; napredni šentjanci (Dol.), v proslavo Ganglove zmage 10 K; ljubljanski učiteljski študenti 3. leta 5 K; nadučitelj Ivan Krajnik v spomin na nepozabno, preljubo soprogo Uršulo ob devetdesetdnevni njene smrti 3 K; Sodražani pri pogrebu r. nadučitelja Frana Gregorača zložili 9 K; učiteljstvo kočevskega okraja pri pogrebu nadučitelja Frana Gregorača zložilo 16 K; o mizje v restavraciji hotela „Južni kolodvor“ ob zmagoslavju deželnozborskih volitev v mestih 11 K; salonski orkester v Postojini 10 K, ki jih je daroval g. Fran Kutin v znak hvaležnosti za petje ob grobu in pri osmini po nepozabnem, dragem očetu; g. Ivan Robavs iz Smartna pri Litiji 4 K; posojilnica v Brežicah 10 K. Bog plati!

Letnino za učiteljski konvikt so plačali ti-le tovariši in tovarišice: Knaflič Radoslav in Ivanka Černe iz Gorice pri Mozirju; Fran Jordan iz Ihana; Janko Baraga in Amalija Previc iz Koroške Bele, Ivan Bezeljak od Sv. Vida nad Cerkljico (4 K); Janko in Marija Polak iz Dol. Litiji; učiteljstvo v Rajhenburgu (8 K); Josip Terčak od Sv. Frančiška Ksaverja (4 K); učiteljstvo v Toplicah na Dolenjskem (6 K); Miroslav Kramer, Jos. Svetlič, Vinko Zahrastrnik, Vilma Vidičeva in Iva Valenčičeva, vsi iz Škofje Loke; J. Malnarič in Lina Lenček od Sv. Križa na Dolenjskem. Bog plati!

Brzjav smo prejeli iz Narapelj: Da je zmagal slovenski, napreden učitelj nasproti klerikalno-nemško-vladnemu kandidatu dekanu Arkotu, se raduje tudi slovensko narodno šajersko učiteljstvo. — Slava zavednim Idrjancem! Živela narodna-napredna ideja! Živel Gangl! Narodno-napredne misli in narodno-naprednega učiteljstva ne stre nobena sila! — Narodno napredni stranki sploh in posebej še tovarišu Ganglu in vsemu kranskem učiteljstvu častita k tej zmagi Pesek, predsednik socialnega odseka „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“.

Zaveza jugoslovanskih avstrijskih učiteljskih društev je prejela to-le brzjavko:

Česke učiteljstvo na Moravě blahopřeje Vam uprnične ke zvoleni kolegy Engelberta Gangla za poslance na zemský sněm. — Považujeme to za první významnou etapu Vašeho zápasu za osvobození slovinského národa z klerikální nadvlády. Živili Slovenci! H a j n y.

Iz učiteljskih krogov je zopet pisal „Slovenec“ v 46. številki. Kadar se „Slovenec“ zazdi, privleče na dan svojega obligatnega učitelja, ki ga ima skritega v istem predalu kakor svojo slovečo pištolo. In kaj govori zopet ta „Slovenec“ učitelj? Čujmo! „V dno duše boli človeka, ko najde razna izjavljanja v listu, ki bi imel biti „stanovsko glasilo“, ne pa politični izizvač. V vsaki številki „Učiteljskega Tovarisa“ se napada ena ali druga oseba, ali vsa politična stranka, v kateri slučajno vidijo nekateri nalašč, drugi pa po zaslepljenosti, same nasprotnike svojih stanovskih zahtev. — Gospodje! Poznam učiteljske razmere ne le na Kranjskem, temveč tudi kje drugod, zato sem prepričan, da po tej poti, ki jo stopa „Učiteljski tovariš“, nam ne bode prisijalo lepše solnce. Čemu je treba netiti sovražnost v posameznih občinah ravno učiteljem, ki smo odgojitelji otrok vseh občanov? Skrbimo raje, da si pridobimo ljubezen in spoštovanje z občeokristnim delom pri svojih soobčanah, mesto da razburjamo že sicer prenapete politične stranke ob času raznih volitev. — Ne segajmo preveč v te volitvene boje, ker nam učiteljem gotovo ne bode koristilo. Ozmimo se na druge stanove, ki se ob volitvah niso rinili tako v ospredje, pa so dosegli, česar so želeli! Bili so seveda previdni. Lahko bi dobili prijateljev mnogo, ko bi poznali stanovsko politiko in opustili strankarski boj, na katerem imajo nekateri toliko veselja, ne oziraje se na druge, ki se pokorimo za njihove nepremišljene korake že leta in leta. — Branko je pisati take besede, a so resnične, zato pozivljam tiste tovariše, ki jim je življenje višje, nego strankarski boj: krenimo na zmerno pot in ne iščimo nalašč sovražnikov!“ — Na to mešanico je odgovor težak. Kdo se pa rine tako v ospredje kakor duhovščina? Ta je vzela v zakup vso politiko, pa bi rada tudi šolo in učiteljstvo. Kdo je tako oseben in strasten kakor klerikalni politiki s svojim časopisjem vred? To naj preudari „Slovenec“ učitelj, potem pa naj leže zopet poleg zarjavele pištole v varno zavetje! To je vse, kar moremo odgovoriti na to najnovejšo „Slovenčovo“ mešanico!

Zoper šolo je že začel rogoviliti „Slovenec“. Objavil je dolg članek nekega Fr. Mikla v čiča, ki zahteva le to, da naj se v šolah po deželi poučuje samo „najpotrebnejše predmete“ in da naj hodijo otroci samo od sedmega do vštete enajstega leta v šolo. Da je klerikalno glasilo navdušeno za take „reforme“ že verjamemo. Škoda, da ne pove, kateri predmeti so po njegovih nazorih „najpotrebnejši“. Uganiti jih itak ni težko: Malo čitati, malo pisati (da zna otrok le podpisati svoje ime), enkratena pa katekizem Klerikalec vedno vedo, kaj hočejo. Čimbolj so ljudje izobraženi, tembolj odpadajo od njih. A črni gospodi ni bilo nikdar nič ležee na tem, da bi bilo ljudstvo dobro podkovano za življenje, ampak vedno le na tem, da ga imajo sami čimbolj v krempljih. — Starši — pravi — bi imeli tedaj vsaj nekaj let otroka za delo; potem gredo večinoma vsi v Ameriko ali pa v tovarne. — Dobro, da klerikalec vsaj to prizna. Usoda kmetijske mladine je torej večinoma ta, da postanejo sinovi delavci. Od tega, da dela fant v hiši in na polju, nima zase nobenega dobička. Ampak od tega, da se ni dosti učil, ima veliko škodo. Tisti časi so minili, ko je bilo dovolj, da je bil delavec krepak; dandanes je treba, da je tudi inteligenten, ker sicer ne pride nikdar do boljšega kruha. Tudi med delavstvom je konkurenca, in slabšeji zaostajajo. Kako velika je ljubezen klerikalcev do slovenskega naroda, dokazuje to, ko hočejo, da naj ostane slovenski delavec najbolj neumen, tako, da bo vedno zadnji v boju za boljši kruh! Znižanje šolske obveznosti je pravo hudodelstvo nad slovenskim delavstvom in klerikalne nazadnjaške nakane glede šolstva se mora preprečiti z vsemi močmi.

Pieteta. V Ljubljani je umrla učiteljica Olga Kobauova. Pogreb je bil 11. t. m., t. j. v sredo popoldne ob treh. Takrat so imele ljubljanske ljudske šole pouk. Vkljub temu se je učiteljstvo želelo udeležiti pogreba svoje kolegince, ker ima o kolegialnosti in pieteti prave, recimo človeške pojme. Toda učiteljstvo se ni smelo udeležiti pogreba, ker je moralo v šolo! Tako je velel višji ukaz! Celo I. in II. razred dekliske šole, kjer je delovala Kobauova, sta morala imeti šolo. Tako je velel višji ukaz! Vse učiteljstvo vsega sveta ve, kako je drugod ob takih slučajih, sedaj tudi ve, kako je v Ljubljani. Dasi nam silijo v pero najostrejšje besede, vendar ne pišemo komentara, ki si ga napravi lahko vsak sam. Samo ena beseda naj označi to dejstvo: škandal!

† Fran Gregorač. V noči med 7. in 8. t. m. je nenadoma umrl nadučitelj v Dolenji vasi in predsednik slov. učit. društva kočevskega okraja, tovariš Fran Gregorač. — Prejšnji dan še čil in zdrav, v četrtek se je pri svojem prijatelju Stefančiču še veselil zmage Ganglove, v nedeljo na mrtvaškem odru. Žrtve mrtvouda! — Pokojnik je bil rojen v Idrji 1862. l., služboval je od 1886 do 1900 v Metliki, od tega časa pa v Dolenji vasi. — Pogreb je bil dne 11. t. m. ob enajstih popoldne. Kako je bil Gregorač priljubljen, je